

Amak I Hayal Hayalin Derinlikleri

– Muhammet Baran Aslan · 05 Ağustos 2025

Şehbenderzade Filibeli Ahmed Hilmi Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşamış önceleri yanlış yollara sapmışken sonradan doğru yolu bulmuş ve düzelmiş bir müellif ve İslam Felsefesi muallimidir. Çeşitli eserlerinden biri olan Amak-ı Hayal ise şüphesiz derin tahliller, felsefi bilgiler, imani deliller, hayata dair verdiği öğütler ve alegorik anlatımı dolayısıyla en mükemmelerindedir. Kitabın baş kahramanı Raci doğu ve batı kültürü arasında bocalayan biridir. Bir gün mezarlıkta dalaşarak mezar taşlarının o zarif süslemelerini incelerken 'Aynalı Baba' isminde naif ve sessiz bir dervişe rastlar. Önceleri deli olduğunu zannettiği bu dervişin içinde hazineler saklayan kapalı bir sandık olduğunu anlayınca sık sık ziyaretine giderek sorular sormaya başlar.Yine bir gün dervişin yanına gider derviş bu sefer her zamanki gibi ney değil de saz çalmaya başlayıp şiirler okur. Bu sırada Raci rüyaya dalar... Buyurun bundan sonrasını Raci'den dinleyelim:

'Dalmışım. Görüyorum ki büyük bir sarayın içinde çok küçük bir pencerenin önündeyim. Bu pencereden binlerce kişi olacak büyük bir odayı görüyordum. Odanın etrafı benim ki gibi küçük küçük pencerelerle doluydu. Her birine bir insan oturmuş odayı seyrediyor. Odanın içinde zümrüt ve yakuttan yapılmış kürsüler üzerinde başları taçlı çoğunun yüzleri peçeli heybetli ve vakur kimseler oturmaktaydı. Kürsülerin bir kısmı daha yüksek bir yerde ve mücevherden olup, bunların ortasında ve hepsinden yüksek bir kürsü boştu. Bu kürsülerde oturan zatlardan biri ayağa kalktı ve :

" -Beşeriyet gelmiş, bizden bir soru soracakmış. Reyiniz olursa gelsin, dedi.

Hazır bulunanlar muvafakatlerini bildirdiler. İlk söz söyleyen zatın emri üzerine odaya beşeriyeti aldılar. Beşeriyet adını alan bu adam sefil ve sakat bir zavallı idi. Giydiği eski püskü elbiseler ve sarı yüzü mecliste acayip bir tezat husule getiriyordu. Reis vekili kendisine hitap etti:

- Ey beşeriyet! Otur rahat et ve sorunu sor!

Beşeriyet oturmadı ve dedi ki:

- Oturmak rahat etmek mi? Yazık, acaba yüz binlerce senedir oturacak, rahat edecek bir vakit mi buldum? Bir taraftan geçim derdi, diğer taraftan vücudumdaki bin türlü hastalıklar rahat etmeye vakit mi bırakıyor? Bu kadar sefil iken yine intihara razı olamıyorum. Ben çok alçak bir kimseyim çok.

Beşeriyet hıçkırıklarla ağlıyordu. Son derece müteessir olan meclisi hazin bir sessizlik kaplamıştı. Bütün azalar zavallı beşeriyetin üzüntü ve ümitsizliğini hissediyormuş gibi görünüyorlardı.

Başkan vekili:

- Mesele çok büyük. Bunun halli reisimizin gelmesine bağlıdır, dedi.

Beşeriyet bunun üzerine:

- Hiç olmazsa bu kadar sefalete neye katlandığımı neden intihar etmediğimi anlasam.

Hazır bulunanlardan biri ayağa kalktı:

Müsaade edilirse şu zavallıyı teselli edeyim, dedi.

Meclisin muvaffakati ile Őu sözleri söyledi:

- Ya Rab! Hayatta nedir bu lezzet?

Hayata rapteden bu garip kuvvet.

Hayat ki bi-beka ve pr-derd  keder.

Yine emel o,nedir bu hikmet?

Bir an bırakmaz insanı rahat.

Bin türlü alam derd-i ma'Őet.

Çocukluęında aęlar beŐikte.

Feryat ile geęer o vakt-i ismet!

Civanlığında bin türlü amal.

Őeyhuhetinde bin türlü mihnet.

Vakt-i ecele mazi bir an,

Bir an için mi bunca sefalet?

Hatifi bir ses verdi cevabı,

Dedi: Hayata bu zevk  kıymet,

Akiller için seyr-i bedayi,

Cahiller için yemekle Őehvet!

Beşeriyet bi 'ah' etti ve:

-Doğru, doğru! Bana söyleyiniz, merhamet ediniz. Madem ki hayattan nefret ediyorum da zevk alamıyorum, saadetin kıymeti nedir? Bunu söyleyiniz, dedi.

İŞte bu sırada reis geldi ve meseleyi anladı, hazır olanlara:

- Buyrunuz. Őu dertlinin sorusunu hallediniz, dedi.

Hazır bulunanlardan bazıları Őu Őekilde cevap verdiler:

H.z.İBRAHİM: -Saadet; çalıŐmak, kazanmak ve kazancını hem cinsi ile paylamaktır.

H.z.MUSA: -Saadet; nefsinin Firavunun ihtirasından kurtarmaktır.

H.z.ADEM: -Saadet; Őeytana ve Havva'ya uymamaktır.

Konfüçyüs: -Bir tencere pirinç pilavına tüm lezzetleri sığdırmaktır.

Eflatun: -Her zaman yücelikleri düŐünmektir.

Aristo: -Mantık! İŞte saadet...

ZerdüŐt: -Saadet karanlıkta kalmamaktır.

Brahma: -Herkesin kanaati neyse onun aksidir.

H.z.İSA: -Saadet; maziyi unutmak, hali hoŐ görmek ve geleceęi düŐünmemekle mümkündür.

Lokman: -İnsanlar bu kelimeyi bütün üzüntülerini bir sözde ifade etmek için icat etmiŐler...

Hızır: -Saadet; ihtirasların girmediği gnllerde bazen ŐimŐek gibi akan bir hayalettir.

Beşeriyet yorgun bir halle yere düŐtü ve :

- Off. Hangisi, hangisi? Diye mırıldandı.

O vakit reis ayağa kalktı:

- Ey beşeriyet! Saadet; hayatı olduğu gibi kabul, ağırlıklarına rıza ve ıslahına(düzelmesine) çabadır, dedi.

Beşeriyet ayağa kalkarak:

- Ya Fahr-i Alem! Beşeriyet dertlerini anlayan ilacını bulan yalnız sensin, dedi.

Gözlerimi açtığım vakit boşuna Aynalı Baba'yı aradım. Yanımda bir kağıt parçası buldum. Üzerinde şu sözler yazılmıştı:

-Elveda! Gün gelir ki yine görüşürüz.

Akşama kadar mezarlıkta hazin hazin ağladım..."

İşte hikaye böyle... Şu hayatta saadeti bulmak mesut olmak için ne yapmalı? Belki de bunların hepsini ama en önemlisi Fahr-i Kainat Efendimizin söylediklerini yapmalıyız.

Ayrıca haram, günah, kin, yalan ve hırsın uzak durmalı; sabırlı, hoşgörülü, kanaatkar ve ümitvar olmalı tedbir-tasarruf-ahlak'ı asla elden bırakmamalıyız.